

SVEA HOVRÄTT
 Mark- och miljööverdomstolen
 Rotel 060101

DOM
 2014-11-19
 Stockholm

Mål nr
 M 7192-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-07-01 i mål nr M 2232-14, se bilaga

KLAGANDE

1. A B
2. H M

MOTPART

Länsstyrelsen Västra Götalands län

SAKEN

Föreläggande att ansöka om tillstånd för vattenverksamhet vid Skogsbo kraftverk på fastigheten X i Vara kommun; nu fråga om prövningstillstånd

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen meddelar prövningstillstånd.
  2. Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens avgörande endast på så sätt att tiden för när ansökan om tillstånd för vattenverksamhet ska ha getts in till mark- och miljödomstolen bestäms till den 30 april 2016 och att förbudet att bedriva vattenverksamhet för elproduktion vid kraftverket ska gälla från och med den 1 maj 2016 för det fall ansökan om tillstånd inte ges in i enlighet med Mark- och miljööverdomstolens avgörande.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

H M och A B har yrkat

- i första hand att Mark- och miljööverdomstolen bifaller deras yrkande om att bedriva fortsatt vattenverksamhet vid Skogsbro kvarn,
- i andra hand att Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens avgörande på så sätt att tiden för ansökans inlämnande och för förbudets ikraftträdande flyttas fram i avvaktan på Havs- och vattenmyndighetens prioriteringsplaner och anvisningar för tillämpning av ramdirektivet för vatten samt för att ge verksamhetsutövaren tillräcklig tid att därefter vidta åtgärder för ansökan.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen finner att det föreligger skäl att meddela prövningstillstånd.

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i mark- och miljödomstolens bedömning att länsstyrelsen haft fog för att förelägga H M och A B att ansöka om tillstånd till bedrivande av verksamheten.

Mark- och miljööverdomstolen anser inte att det framkommit skäl att låta tiden för ansökan om tillstånd vara beroende av när Havs- och vattenmyndighetens prioriteringsplaner m.m. färdigställts. För att H M och A B ska få skälig tid för att inge ansökan om tillstånd, finns det emellertid skäl att, dels ändra tiden när ansökan senast ska ha getts in till den 30 april 2016, dels ändra tiden för när förbudet ska börja gälla till den 1 maj 2016.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Lars Borg, tekniska rådet Dag Ygland, hovrättsassessorn Anita Seveborg, referent och t.f. hovrättsassessorn Christoffer Sheats (deltar inte i beslutet om prövningstillstånd).

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-07-01
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr M 2232-14

KLAGANDE

1. A B

2. H M

MOTPART

Länsstyrelsen Västra Götalands län

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Västra Götalands län beslut 2014-05-16 i ärende nr 535-14943-2013, se bilaga 1

SAKEN

föreläggande att ansöka om tillstånd för vattenverksamhet vid Skogsbo kraftverk på fastigheten X

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut endast på så sätt att tiden för när ansökan om tillstånd för vattenverksamhet ska ha getts in till mark- och miljödomstolen bestäms till den 31 december 2015.

Dok.Id 270128

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänernsborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 08:00-16:00 -

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Västra Götalands län förelade H M och A B att söka tillstånd till den vattenverksamhet avseende vattenkraftverk som pågår samt lagligförklaring av de befintliga anläggningsdelar som finns på fastigheten X.

YRKANDEN M.M.

H M och A B har yrkat att föreläggandet ska undanröjas och att domstolen fastställer deras hävdvunna rätt att bedriva vattenverksamheten. Till stöd för sin talan har de anfört i huvudsak följande. Yrkandena är delvis baserade på rättsanalysen av gamla tillstånd i Vattenverksamhetsutredningens delbetänkande *Ny tid ny prövning - förslag till ändrade vattenrättsliga regler. SOU 2013:69* som kommer fram till att gamla tillstånd liksom "urminnes hävd" enligt de olika övergångsbestämmelserna har rättskraft. I delbetänkandet föreslås ett förtydligande i nu gällande övergångsbestämmelser.

Yrkandena är även baserade på RSs analys av gällande rättsläge:

1918 års vattenlag gjordes en klar uppdelning av civilrättsliga regler om rådighet (1 kap.) och offentlighetsrättsliga regler (2 kap.). En bestämmelse som helt motsvarade 25§ i övergångsbestämmelserna till vattenrätts förordning infördes i 2 kap. 41 §: tidigare tillkomna rättigheter fick inte rubbas. Bland dessa rättigheter ingick privilegiebrev och urminnes hävd. Än klarare blev lagregleringen i 1983 års vattenlagstiftning genom ett uttryckligt stadgande om att rättigheter enligt 2 kap. 41 § i 1918 års vattenlag skulle likställas med ett tillstånd enligt 1983 års vattenlag, alltså ha rättskraft. Så var rättsläget inför tillkomsten av miljöbalken (som trädde i kraft med ingången av år 1999) och dess följdlagstiftning. Miljöbalken tillkom under stor brådska som kritiserades av lagrådet liksom många små och stora slarvfel. Ett sådant slarvfel var att man bland övergångsbestämmelserna inte föreslog någon regel om likställighet av vissa äldre rättigheter med tillstånd enligt miljöbalken. R S betonar att om avsikten varit att införa en ny ordning, skulle frågan på grund av dess dignitet absolut ha diskuterats i utredningen och också ha motive-rats i betänkandet med förslag till övergångsbestämmelser, men det skedde inte. Inte heller i propositionen berördes frågan.

Vad gäller länsstyrelsens tolkning av Ramdirektivets för Vattens krav på god status för - som det framstår - alla vattendrag i länet inkl. Lidan bygger denna på myndig-

hetens egna avgöranden utan att hänsyn tagits till såväl kommande nationell plan som möjligheter till undantag och ex. av olika Guidances fastställda parametrar för modifierande vatten. Det bör också påtalas att kraftverk som deras självfallet byggdes där det fanns naturliga vandringshinder eftersom anläggningar där vattenverksamhet bedrivs kräver fallhöjd.

Om ett omlöp och ev. minimitappning krävs kan detta åstadkommas med enkla, kostnadseffektiva metoder och medel och utan den synnerligen omfattande och kostsamma rättsprocedur som ett tillståndsärende innebär. I detta fall torde en omprövning och/eller ett föreläggande om vattenhushållningsföreskrifter kunna åstadkomma de förhållanden som det framstår som länsstyrelsen eftersträvar. Kostnaderna för ansökningsprocessen innebär att pengar som kunnat användas till effektiviserings- och miljöåtgärder i vattendragen hamnar hos myndigheternas tjänstemän och konsulter. Ovanstående metod före myndighetsutövning kan inte sägas uppfylla krav på samhällsekonomisk effektivitet och upprätthållande av inhemsk förnybar elproduktion utan utsläpp av klimatgaser. Slutresultatet blir istället att företag tvingas i konkurs p.g.a. processkostnader, att landsbygden utarmas, månghundraåriga verksamheter och historiska miljöer försvinner, liksom 100-tals landsbygdsföretag, fungerade förnyelsebar elproduktion och nätanslutningar/ elnät. Vi vill också hänvisa till en analys av tillsynsmyndighetens agerande och våra rättigheter som baseras dels på en analys av Vattenverksamhetsutrednings delbetänkande "Ny tid - ny prövning":

Rafael De los Reyes Aragon, som är juris doktor och som verkat en tid vid advokatfirman Foyen i Stockholm har analyserat betänkandet från ett internationellt perspektiv. Han anser att förslagen kan strida mot principerna om äganderätten som stadgas i folkrätten. Dessutom kan de krocka med EU-mål om förnybara energikällor och direktiv om vattenverksamheter, menar han. Sverige har förpliktelser att följa regler även utanför landets gränser. Till exempel är Sverige skyldigt att jobba för att nå målen om mer förnybara källor, även om det inte är specificerat i direktivet hur de ska nå målet. Betänkandet kan nog tolkas gå emot det målet, säger han. Förslaget att alla vattenverksamheter ska ompröva sina tillstånd är åtföljd av en up-

penbar risk att många anläggningar och verksamheter kan tvingas lägga ned. Det kan bryta mot rätten att äga. Ingen får berövas sina ägodelar, om det inte finns ett starkt samhällsintresse och det får inte ske utan rimlig ersättning, betonar Rafael De los Reyes Aragon.

För det första är det tveksamt om det finns ett sådant samhällsintresse. För att nå ett mål som står i konflikt med ett annat intresse (ägende) måste viss försiktighet råda. Ett sådant ingrepp måste ske på det minst skadliga sättet för de berörda. Det är tveksamt om det är uppfyllt. Sedan handlar det om ersättningsfrågan för de drabbade verksamheterna. Verksamheter som blir av med sitt tillstånd har rätt till rimlig ersättning. Det kan handla om stora pengar. Dels handlar det om investeringar som redan har satts i rullning, dels om ersättning för förluster och återhämtning. Dessa saker är inte uppfyllda i förslaget.

Vidare vill de hänvisa till Högsta domstolens dom meddelad i Stockholm den 23 april 2014 mål nummer T 5628-12 som avser rådighetsinskränkningar och där särskilt p.24:

Fiskerestriktionerna utgjorde en så väsentlig begränsning i den verksamhet som klagandena hade byggt upp med användning av sina enskilda mark- och vattenområden att det måste anses råda ett klart missförhållande mellan det allmännas fördel av rådighetsinskränkningen och den belastning som denna medförde för klagandena. Vid en intresseavvägning framstår det därmed - också med beaktande av den principiella utgångspunkten att ersättning normalt inte utgår vid inskränkningar av miljöskyddsskäl - inte som rimligt att inskränkningen av klagandenas rådighet till sina områden ska kunna göras utan att någon ersättning utgår för den förlust som restriktionerna har orsakat dem. Hänsynen till klagandenas intressen kräver sålunda att de får ersättning för rådighetsinskränkningen.

DOMSKÄL

Den verksamhet som bedrivs vid Skogsbo kvarns vattenkraftverk utgör tillståndspliktig vattenverksamhet.

En verksamhetsutövare som bedriver verksamhet som kräver tillstånd enligt miljöbalken eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av miljöbalken har att visa att giltigt tillstånd föreligger. Ett tillstånd enligt tidigare lagstiftning kan fortfa-

rande vara gällande men även i detta fall är det verksamhetsutövaren som har att visa att så är fallet.

H M och A B har gjort gällande att deras vattenverksamhet är laglig och bedrivs med stöd av s.k. urminnes hävd.

I 5 § miljöbalkens promulgationslag (1998:811) anges att tillstånd m.m. enligt äldre lagstiftning ska fortsätta att gälla om det har meddelats i enlighet med tidigare gällande bestämmelser och att beslutet i så fall ska anses meddelas med stöd av miljöbalken. Vattenverksamhetsutredning har i sitt delbetänkande SOU 2013:69 (s 187 ff) efter en genomgång av äldre lagstiftning och nyare praxis gjort bedömningen att urminnes hävd utgör en sådan rättighet som omfattas av bestämmelser och föreslagit att bestämmelsen ändras så att detta framgår uttryckligen. Utredningens tolkning och förslag är logisk mot bakgrund av att institutet urminnes hävd fortfarande gäller beträffande riktigt gamla anläggningar och verksamheter. Urminnes hävd kan således i vissa fall jämföras med ett tillstånd enligt miljöbalken. Emellertid gäller att det i så fall måste röra sig en vattenverksamhet som inte förändrats under åtminstone de sista 130 åren (enligt praxis krävs åtminstone två mansåldrar om sammanlagt minst 90 år för urminnes hävd och måste urminnes hävd för att kunna gälla ha uppstått åtminstone så lång tid före det att institutet utmönstrades ur den svenska lagstiftningen 1972)

Såvitt framkommit i målet har det funnits anläggningar för tillgodogörande av vattenkraft på aktuell plats under flera hundra år. Det saknas emellertid uppgifter om exakt hur anläggningen såg ut på 1800-talet och tidigare och om det skett några förändringar i anläggningen. Upplöst är dock att det med början 1894 vid ett antal tillfällen har skett installation av turbiner i anläggningen. Det kan hållas för visst att dessa installationer har medfört vissa förändringar. Under alla förhållanden har H M och A B inte visat att så inte varit fallet.

Vad gäller den fortlöpande bedriva verksamheten vid Skogsbo kvarns vattenkraftverk torde det vara så att den ursprungligt bedriva verksamheten vid anläggningen

endast bedrevs under vissa perioder och att vattenbortledningens omfattning ändrats påtagligt när användningen ändrats till elproduktion. Den verksamhet som idag bedrivs vid Skogsbo kvarns vattenkraftverk är således med all sannolikhet påtagligt olik den vattenverksamhet som bedrevs under tid då urminnes hävd har kunnat uppstå. Under alla förhållanden gäller även här att H M och A B inte har visat detta.

Vid angivna förhållanden är inte visat att befintliga anläggningar och befintlig verksamhet har stöd av urminnes hävd.

Länsstyrelsen har, såsom tillsynsmyndighet, skyldighet att enligt 26 kap. 1 § miljöbalken säkerställa syftet med miljöbalken och de föreskrifter som har meddelats med stöd av balken. Enligt 26 kap. 9 § miljöbalken får en tillsynsmyndighet i det enskilda fallet besluta om de förelägganden och förbud som behövs för att denna balk samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken ska följas. Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får dock inte tillgripas.

H M och A B bedriver tillståndspliktig vattenverksamhet utan tillstånd och länsstyrelsen har således haft fog att förelägga honom att ansöka om tillstånd till bedrivande av verksamheten.

Tiden för när åtgärderna ska ha vidtagits bör förlängas till den 31 december 2015.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande senast den 22 juli 2014.

Göran Stenman

Roger Ödmark

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Göran Stenman, ordförande, och tekniska rådet Roger Ödmark. Föredragande har varit tingsnotarien Charlotte Bourner